

**Dodenherdenking 04 mei 2017.
Bij het graf van William Robert Fisher en Corneslis op het kerkhof van
de Sint Martinuskerk in Wirdum (Fr).**



De ceremonie begint met het geluid van overvliegende vliegtuigen.



Zo moet het geklonken hebben als zo'n 75 jaar geleden de geallieerde vliegtuigen overvlogen....

Welkom allemaal. Wat mooi dat u weer in zulke getale naar het kerkhof van Wirdum bent gekomen voor de jaarlijkse dodenherdenking en om met elkaar na het spelen van de 'Last Post' om klokslag 8 uur 2 minuten stil te zijn.

Het is op deze plaats al vaker benoemd; er zijn steeds minder mensen die de oorlog bewust hebben meegemaakt.

Mijn eigen ouders zijn van net voor de oorlog, maar hebben hier niet veel herinneringen aan.

Wel was bij ons thuis de dodenherdenking een vanzelfsprekendheid en we keken dan ook trouw naar de uitzending van de herdenking op de Waaldorper vlakte, waar door de Duitsers zeker 250 mensen, veelal verzetsstrijders, werden geëxecuteerd.

Als jonge jongen had de oorlog voor mij ook iets van de spanning en romantiek, uit boeken als Oorlogswinter, Engelandvaarders en Snuf de hond.

Maar als je dan als jongen van een jaar of twaalf tijdens een vakantie in Zuid-Limburg op het Amerikaanse ereveld in Margraten komt waar ruimt 8000 militairen liggen begraven, die omkwamen bij de bevrijding van Nederland, dan verliest de oorlog elke vorm van romantiek. De kruizen staan in keurige rijen, je zou haast zeggen in slagorde, opgesteld en er lijkt geen einde aan te komen. En elk kruis staat voor een familie die een zoon, echtgenoot of vader verloor. Wat een verdriet.

Later hebben wij, met onze kinderen, de Amerikaanse militaire begraafplaats in Normandië bezocht. Enorm indrukwekkend. Bijna 10.000 militairen liggen hier begraven in grond die na de oorlog door Frankrijk aan de Verenigde Staten is gegeven. Wij herdenken de militairen maar ook mensen overleden in concentratiekampen, tewerkgestelden en gewone burgers. Het totale aantal slachtoffers van de 2^e wereldoorlog wordt



geschat op ruim 55 miljoen waarvan de helft burgers. Zo'n 250.000 Nederlanders, 20 miljoen Russen maar ook 7,5 miljoen Duitsers.
Onvoorstelbare aantallen.

Hier liggen 2 van al die miljoenen slachtoffers naast elkaar, Cornelis Bosma die overleed bij de tewerkstelling in Duitsland (de zogenaamde arbeitseinsatz) en Sergeant William Robert Fisher, 2^e piloot van een Wellington die bij Wirdum een noodlanding maakte. Wij begonnen zojuist met een geluidsfragment van overvliegende vliegtuigen. Hierover zal Tjitte Talsma zo dadelijk meer vertellen.



Wij luisteren nu naar het koor Sawat Súver onder leiding van Klaske Deinum.



Dhr. Tjitte Talsma:

We steane hjir bij it grêf fan William Fisher, ien fan de jonges fan 20 jier dy't har opjoegen foar de oplieding foar piloat en bemanning fan de fleantugen foar de loftoarloch mei Dútslân. Fol moed om mei te dwaan oan de bestriding fan it ûnrjocht dat nazi - Dútslân útkeefde. It gefaar telde net, dat kaam oaren oer. Dizze mannen har fleantúch is bij de Legedyk tsjin de spoardyk del kaam.

Sawat in jier letter, 16 desimber 1943 de jûns om seis oere is der in bommerwerper delkaam op it nijlân oan de westkant fan de Brédyk tsjinoer de Berehúskes, healwei de Swette; twa leden fan de bemanning binne oan har parasjute delkaam oer de Swette, seis jonges hawwe it net oerlibbe..



De seis manlju, jonges, binne begroeven op it tsjerkhof yn Huzum dêr't no ek in betinking is.



It ferhaal fan Donald Owen Lewis, ien fan dy twa, in Kanadees dy't it neifertelle koe. It wie oarloch en der moast wat barre tsjin de Dútsers. Donald sei: "I want to fly!" Kanada wie in dominion fan Ingelân, se hiene deselde Keningin en dus wiene se ek yn oarloch mei Dútslân. Hij krige syn oplieding yn Kanada en dêrnei waarden se oerbrocht nei Ingelân. Fan dêrút giene de flechten yn eskaders nei de oarlochsyndustry yn Dútslân. De mannen moasten earst erfaring opdwaan en giene in kear mei as "waarnimmer". Donald Owen gie mei yn in Lancaster. Boppe Fryslân krige in Dútske Messerschmitt har ûnder skot, noch foardat se boppe Dútslân wiene en bommen ôfsmite koene. Donald ferwachte dat syn heit en mem mei Krysttyd yn pleats fan in krystkaart in roubrief krije sille.

Donald lei heal yn de Swette en wie swier ferwûne, in stikkene foet. Syn maat hie it skouderbonke stikken. Dy is nei in hûs healwei Jellum rûn en mei har help hawwe se Donald dêr yn 'e hûs brocht. Dokter Mantel fan Weidum waard warskôge en dy hat him earst ferbûn. Ek de 'fertroude' plysje fan Weidum kaam. Om 't se beiden ferwûne wiene koene se net ûnderdûke om te probearjen wer yn Ingelân te kommen. Hoewol, de man mei it stikkene skouderbonke

tocht dat er wol fuort koe. De plysje sei: "Ik haw hjir no net west - moarnier kom ik wer en arrestearje wa 't der dan noch is". De oare moarns is de plysje wer kaam en dy hat it oan de Dútsers trochjûn; dy hawwe harren ophelle.

De súdfleugel fan it Bonifatius Hospitaal wie foardere troch de Dútsers. De oare deis kaam in Dútske offisier op syn keamer. Schaufner: "Ich habe dich erschossen, du hast glück gehabt. Heil Hitler!". En hy stapte de doar wer út. Donald Owen hat dêr in pear moanne lein en is doe fia Frankfort nei in kamp yn Poalen as Kriichsfinzen ferfierd, dêr't hij oant de befrijing ta sitten hat.

De measte piloaten dy't hjir yn de oarloch delkaam binne hawwe letter it plak dêr't se troch de minsken holpen binne wer opsocht. En sa ek dizze minsken.

Ek tsjinwurdich is de frede op in protte plakken fierwei en wij steane der faak mei lege hannen by. En ek no binne der hieltyd wer jonge mannen dy't nei oare lannen geane om de minsken dêr te helpen om har libben wer op oarder te krijen..

Last Post



Na deze toespraak werd de 'Last Post' gespeeld...

En terwijl de laatste klanken wegsterven klinken 8 klokslagen uit de toren van de Sint Martinuskerk... Het wordt twee minuten doodstil op het kerkhof...



Na die twee minuten wordt ons volkslied gezonden en ondertussen worden de drie vlaggen gestreken en daarna in top gehesen.



De kransen worden gelegd.

Namens het 4 mei committee wordt de krans gelegd door mevr. Diewe Roorda en dhr. Tjitte Talsma. Twee dorpsgenoten die al meer dan 70 jaren de herinneringen aan de oorlog met zich meedragen.



Een bloemstuk wordt gelegd namens de scholen. De scholen onderhouden ook het graf van Sergeant Fisher in het kader van 'Adopteer eenmonument'. Christiaan Bemelman legt het bloemstuk.



Door Homme Douma wordt een boeket bloemen gelegd op het graf van Cornelis Bosma.



Na de het leggen van de krans en de bloemen leggen de leden van het 4 mei committee en de meewerkende jeugd een bloem op de beide gaven. Wij worden allen uitgenodigd langs de graven te lopen en de meegenomen bloemen hier achter laten....



Dit gebeurt in stilte.



Vandaag herdenken
wij de doden.

Morgen vieren wij de
bevrijding!!

